



Sait Faik Abasıyanık'ın “Köprü” Şiirinin Söz Dizimi Açısından İncelenmesi

Nazan ÇİFTÇİ TOMBAL*

Öz

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının en önemli hikâye yazarlarından Sait Faik Abasıyanık'ın şairlik yönü öykücülük yanı kadar bilinmese de sanatçının pek çok şiiri bulunmaktadır. Çalışmamızın konusu, İstanbul öykücüsü olarak bilinen Sait Faik Abasıyanık'ın öykü üslubuyla ve serbest ölçüyle yazmış olduğu “Köprü” şiirinin söz dizimi açısından incelenmesidir. Söz dizimini meydana getiren öğelerin arasındaki bağın biliniyor olması cümlelerin anlaşılması için gereklidir. Söz dizimi; cümleyi oluşturan dizgeleri araştıran bir bilim dalıdır ve cümledeki sözcük öbeklerinin yapılarını, işlevlerini ve sözcüklerin birbiriyle olan bağını araştırır. Ayrıca cümle ve öğelerinin oluşumlarını, cümlelerin niteliklerini ve cümle türlerini inceler. Bu çalışmada; İstanbul öykücüsü olarak bilinen Sait Faik Abasıyanık'ın İstanbul'u ve Galata Köprüsü'nü esas alan, günlük yaşamdaki sıradan insanları anlattığı Köprü şiiri üzerinde durulmuştur. Yirmi üç cümleden oluşan Köprü şiiri; cümlelerin öğeleri, kelime grupları ve cümle çeşitleri yönünden incelenmiş ve söz dizimi açısından değerlendirilmiştir. Böylece şiirin anlamının daha da güçlendirilmesi, pekiştirilmesi ve anlaşılır kılınması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Sait Faik Abasıyanık, Köprü, şiir, dil bilgisi, söz dizimi.

An Examination of Sait Faik Abasıyanık's “Kopru” Poem in Terms of Syntax

Abstract

Although the poetry aspect of Sait Faik Abasıyanık, one of the most important story writers of the Republican era Turkish literature, is not known as much as his short story writing, the artist has many poems. The subject of this study is the study of the poem "Köprü", which was written by Sait Faik Abasıyanık, known as the Istanbul short story writer, with the narrative style and in free measure. Knowing the connection between the elements that make up the syntax is necessary to understand the sentence. Syntax is a science that studies the strings that make up the sentence, and it studies the structures and functions of the word groups in the sentence and the relationships between words. Besides, it examines the formation of sentences and their elements, the sentence's features and the sentence types. In this study, the poem Köprü, in which Sait Faik Abasıyanık, known as the Istanbul short story writer, tells about ordinary people in daily life, based on Istanbul and Galata Bridge, is emphasized. Köprü poem consists of twenty-three sentences. The sentence elements were examined in terms of word groups and sentence types and evaluated in syntax. Thus, the meaning of poetry is aimed to be strengthened, reinforced and understandable.

Key words: Sait Faik Abasıyanık, Köprü, poem, grammar, syntax.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili Bölümü, İstanbul / Türkiye, e-mail: nazan_ciftci@hotmail.com

ORCID : <https://orcid.org/0000-0002-8074-3562>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Çiftçi Tombal, Nazan (2021). “Sait Faik Abasıyanık'ın “Köprü” Şiirinin Söz Dizimi Açısından İncelenmesi”. *Külliyeye*, 2 (1): 18-41. DOI: 10.48139/aybukulliyeye.865141.

Makale Bilgisi / Article Information

Geliş / Received	Kabul / Accepted	Türü / Type	Sayfa / Page
20 Ocak 2021	03 Mart 2021	Araştırma Makalesi	18-41
20 January 2021	03 March 2021	Research Article	

Extended Abstract

Sait Faik Abasıyanık is one of our artists who worked in Turkish literature in the Republican era. Being one of the most important representatives of situation storytelling in Turkish literature, the artist frequently dealt with the joy of life and people's love in his works. Known as the "Istanbul short story writer", the author has produced works in the genre of poetry and his stories. Like his stories, his poems are about his love for human beings and his desire to live. The artist's first and only poetry book was published in 1953 called "Şimdi Sevişme Vakti". The poems in this book are the product of a plain language understanding.

"Köprü" in the poetry book "Şimdi Sevişme Vakti" is the subject of our study. Sait Faik Abasıyanık wrote this poem using the narrative style. Istanbul and Galata Bridge are the basis of this poem. Sait Faik Abasıyanık watched people on Galata Bridge and poetry his impressions of these people. On Galata Bridge, fishers, bagel makers, pickpockets, and other ordinary people made up the poem's personal staff. The artist has adopted a descriptive style, drawing a human landscape in this way.

The poem "Köprü", which is the subject of the study, consists of twenty-three sentences. This poem was written with a simple understanding of language and free measure. In the study, the sentences in the poem were examined in terms of syntax. Syntax investigates the structures and functions of phrases, word groups, and the link between words. Besides, it examines the formation of sentences and their elements, the sentence's properties, and the sentence types.

"Köprü" poem has a rich vocabulary. A word group collects words that come together under certain principles to meet an entity, concept, quality, situation or action. One hundred and twelve groups of words are used in this poem of Sait Faik Abasıyanık. Artist has created a rich and different vocabulary repertoire using forty-seven adjective phrases, eleven preposition groups, seven noun phrases, six noun phrases, thirteen adjective-verb groups, ten binding groups, one abbreviation group, one title group, four belonging groups, six compound verbs, four adverb-verb groups and two noun-verb groups. Poet used especially adjective clauses and adjective-verb groups more. This situation is related to the artist's adoption of the descriptive style. The poetry very rich structure in terms of sentence types and elements. A sentence is a group of words describing a feeling or thought, action or event as a judgment. In the study, twenty-three sentences in the poem were examined in terms of its elements and types. When the sentences in the poem are examined in terms of structure, it is seen that nine simple sentences, two conditional compounds, two nested compounds, two connected, six dependent order, two independent ordered sentences are used in the poem. When the poem is examined according to the type of predicate, it is seen that eighteen verbs and seven noun phrases are used in the poem. There are seven transpose and sixteen regular

sentences according to the location of the predicate. According to its meaning, twenty-one positive, two negatives and one question, meaningful sentences were used.

When the poem is examined in terms of the sentence elements, it is seen that a total of thirty-five verbs, twenty-six subjects, twenty place clauses, fifteen adverbial complements, twelve objects with signs, five objects without symptoms are used in twenty-three sentences. In addition, six non-sentence elements are used in the poem.

The poem "Köprü" is a work in which Sait Faik Abasıyanık's poetry and storytelling are intertwined. When examined in terms of syntax, it is seen that it does not have uniform examples. This poem, which has different word groups, sentence types, and sentence elements, is important in reflecting the poet's understanding of art.

Giriş

Sait Faik Abasıyanık'ın Yaşamı, Edebi Kişiliği ve Şiir Anlayışı

1906 senesinde Adapazarı'nda doğan Sait Faik Abasıyanık'ın çocukluğu burada geçmiştir. Onuncu sınıfa kadar İstanbul Erkek Lisesinde okumuş, on arkadaşıyla birlikte Arapça hocası Salih Bey'in mindesine şaka amaçlı iğne koyduğundan dolayı Bursa Erkek Lisesine sürgün edilmiştir (Alangu 1956: 12). Liseyi bitirdikten sonra İstanbul'a dönüp İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine girmiş, bir süre Edebiyat Fakültesinde okuduktan sonra babasının isteği üzerine ekonomi eğitimi almak amacıyla İsviçre'ye gitmiştir. Ardından Fransa'ya geçip üç sene orada yaşamış ve Türkiye'ye dönünce ticaretle ilgileniyse de muvaffak olamamıştır. Bir süre Türkçe öğretmenliği yapan sanatçı, ömrünün çoğu zamanını Burgaz Ada'daki köşklerinde geçirmiştir. 11 Mayıs 1954 tarihinde siroz hastalığı sebebiyle hayatını kaybetmesinden sonra evi, müze haline getirilmiştir (Alangu 1956: 13).

Sait Faik Abasıyanık, Çehov tarzı olarak bilinen ve bir kesiti ele alan durum hikâyeciliğimizin edebiyatımızdaki önemli ismidir. İlk hikâyelerini, Bursa'da lisede okurken yazmıştır.

Yaşama sevinci ve insan sevgisi, sanatçının öykülerinde sıklıkla işlediği konulardır. İnsandan başlayarak doğanın bütün unsurlarına sirayet eden sevgi, eserlerine hâkimdir ve sanatçının dünya görüşünü anlatır (Enginün 2005: 304). Öykülerinin odağında insan ve insan sevgisi vardır. Şair, insan sevgisini şu şekilde ifade eder: "*Sevmek, bir insanı sevmekle başlar her şey*" (Abasıyanık 1954: 25).

Köprü altlarında yaşayan insanlar, balıkçılar, simitçiler, hamallar, işi olmayanlar ya da yoksul ve emekçiler onun eserlerinde en sık işlediği insan tipleridir. Toplumdaki küçük insanları konu edinen sanatçı, eserlerini yazarken gözlemlerinden ve izlenimlerinden faydalanır. Ama onun bu gözlemleri,

gördüklerini olduğu gibi aktarmak için değildir. Sanatçı, bu gözlemleri adeta bir ipucu olarak kullanır. Bu şekilde etrafı ve şahısları, kendi hayal dünyasına göre, yeniden kurmak ister. Yani yapmış olduğu gözlemleri kendi hayal süzgecinden geçirerek okuyucusuna sunar (Kudret 1990:94).

Yalın, sade ve gösterişten uzak bir üslubu olan ve öykülerinde yaşama arzusunu ifade eden sanatçı; genellikle İstanbul'u mekân olarak kullandığından "İstanbul öykücüsü" olarak bilinir. Behçet Necatigil, bu durumla ilgili şöyle der: "*Hikâyelerinde konu ve olaydan çok, şiire ve etkiye en uygun zaman parçaları üzerinde durmasını seven, bu dramatik anları incelemekte büyük başarı gösteren bir İstanbul hikâyecisidir*" (1985: 15).

Durum öykücülüğünün temsilcilerinden kabul edilen Abasıyanık, edebiyat hayatına şiir yazarak başlamış; daha sonra öyküde karar kılmıştır. Öykülerini oluştururken şiir yazmaya da devam eden sanatçı, 1953 yılında şiirlerini "Şimdi Sevişme Vakti" adıyla yayımlamıştır. Mehmet Kaplan, onun aslında şair huylu bir şahıs olduğunu ve bu özelliğinin hikâyelerinde de görüldüğünü söyleyerek şiirlerinin güzelliğini belirtir (Yalçın 2001: 5).

Hikâyelerinde olduğu gibi şiirlerinde de insanı konu edinen sanatçı, şiirlerini yalın bir dil anlayışıyla yazmıştır. İnsana duyduğu sevgi ve yaşama arzusu şiirlerinin temel konusudur.

Bazı şiirlerinde, öykücülüğü ve şairliğinin iç içe geçtiği görülür. Sanatçı bu durumla ilgili şöyle der: "*Hikâyelerimde şiir kokusu var diyorsunuz. Bir iki tane de şiir yazdım, içinde hikâye kokusu var dediler. Demek ki ben ne hikâyeciğim ne de bir şair. İkiyi ortası acayip bir şey. Ne yapalım beni de böyle kabul edin*" (Abasıyanık 2003: 97).

İnsanı çok seven ve insan sevgisini hem öykülerinde hem şiirlerinde anlatan sanatçı şiir ve insan sevgisini birbirine paralel tutar. Sanatçı; şiirin olmadığı yerde insan sevgisinin de az olduğunu, şiirin insanı insana sevdirdiğini ve yaklaştırdığını, şiirsizliğin savaş ve cinayetlere yol açtığını düşünür (Abasıyanık 2009:1402).

Şiir ve insana dair düşüncelerini bu şekilde ifade eden ve halkın rahatça anlayabileceği bir dil anlayışıyla şiirlerini yazan Sait Faik, insan sevgisi ve şiiri bir kümede buluşturmuştur.

Köprü Şiirinin İncelenmesi

İstanbul'a eserlerinde sıklıkla yer veren sanatçının Köprü şiirinin temelinde yine İstanbul vardır. İstanbul'u şiirinin merkezine koyan Abasıyanık, Galata Köprüsü'nde gözlemlediklerini ve izlenimlerini; kişileştirme, benzetme ve soru sorma gibi söz sanatlarından da faydalanarak şiirleştirmiştir.

Sanatçı, bir öykücü üslubuyla yazdığı şiirinde hikâyesi olan insanlara dair izlenimlerini aktarmaktadır. Öykülerinde sıklıkla görülen sıradan insanlara, bu şiirde de rastlanır. Ortak duygu, düşünce, kültüre sahip olan güzel ve iyi

insanlardan, yufkacılardan, şekercilerden bahseder. Bu insanlar; balıkçıları izleyen, balıkçıların yakaladığı toriklere onlardan çok sevinen, simit yemekten hoşlanan, küçük şeylerle mutlu olan sıradan insanlardır.

Sanatçı, bu şiirde bol miktarda sıfat ve sıfat-fiil kullanarak betimleyici bir üslup benimsemiştir. Betimleyici üslubuyla adeta insan manzarası çizen şair, Köprü şiirinde sade ve samimi bir dil kullanmıştır.

Mehmet Kaplan, bu şiirle ilgili görüşlerini şu şekilde ifade eder: “*Bu şiir, adeta Sait Faik’in hikâyelerinin bir özeti gibidir. Onlarda bulunan bir asli unsur, hayatın gerçek teferruatı ile şiir duygusu burada da iç içe ve yan yanadır. Böyle bir görüş için, insanın Sait Faik gibi, kalbi şiir duygusu ile dolu büyük bir hikâyeci olması lazımdır*” (2009: 129).

Köprü Şiirinin Söz Dizimi Bakımından İncelenmesi

Çalışmamızda, serbest ölçüyle yazılan ve 23 cümleden oluşan Köprü şiiri söz dizimi açısından incelenmiştir. “Köprü”, hikâyecilik yönüyle ön plana çıkan Sait Faik Abasıyanık’ın şiirlerinin de hikâyeye üslubuyla yazıldığını kanıtlar niteliktedir. Köprü şiiri, Sait Faik Abasıyanık’ın sanat görüşünü yansıttığı ve söz dizimi açısından farklı öğeleri barındırdığı için tercih edilmiştir. İncelemeye konu olan bu şiir; çeşitli cümle tipleri, zengin ve birbirinden farklı kelime grupları barındırmaktadır.

Söz dizimi, sözcük öbeklerinin yani kelime gruplarının yapılarını, işlevlerini, kelimelerin birbiriyle olan bağına araştırır. Ayrıca cümle ve öğelerinin oluşumlarını, cümlelerin niteliklerini ve cümle türlerini inceler. Söz dizimi, konuşmada sözcüklerin sıralanma ve bağlanmalarını anlatır (Banguoğlu 2011: 20).

Kavram, nitelik, durum, hareket ve varlıklar; Türkçede kelimelerle karşılanır. Tek bir kelime bunlardan birini karşılayamıyorsa o zaman kelime grupları kullanılır. Kelime grubu; bir varlığı, kavramı, niteliği, durumu ya da hareketi karşılamak üzere, belirli ilkeler dâhilinde bir araya gelmiş olan sözcükler topluluğudur (Karahan 1995: 39).

Cümle; bir duygu veya düşünceyi, hareketi ya da olayı bir hüküm halinde anlatan kelime grubudur. Cümle en tam, en geniş kelime grubudur (Ergin 2007: 398). Cümleler; yüklem türüne göre, yüklem yerine göre, anlamına göre ve yapısına göre cümleler olmak üzere dört başlıkta ele alınır.

Cümleler, yüklem türüne göre fiil cümlesi ve isim cümlesi olarak iki alt başlıkta incelenir. Yüklemi çekimli bir eylem olan cümleye fiil cümlesi, yüklemi bir isim veya isim soylu sözcük olan cümleye ise isim cümlesi denir (Banguoğlu 2011: 532, 535). Yüklem yerine göre cümleler ikiye ayrılır: Yüklem; cümle sonunda ise kurallı, cümle başı ya da ortasındaysa devrik cümle olur. Cümlelerin anlamına üç çeşit cümle tipi vardır: Bahsedilen eylemin yapıldığı ya da işin gerçekleştiğini bildiren cümleler olumlu cümle, eylemin yapılmadığı veya işin

gerçekleşmediğini bildiren cümleler olumsuz cümlelerdir. Soru manası taşıyan cümleler ise soru cümlesidir.

Farklı sınıflandırmalar olsa da cümleleri yapı bakımından dört gruba ayırmak mümkündür. Bunlar, basit, birleşik, sıralı ve bağlı cümlelerdir. Basit cümleler, yalnızca tek bir yargı bildirir. Bir temel cümle ile onu anlam bakımından tamamlayan bir ya da daha fazla yardımcı cümleden oluşan cümleler birleşik cümledir. Türkçede; şartlı birleşik, ki'li birleşik, iç içe birleşik cümle olmak üzere üç çeşit birleşik cümle tipinden söz etmemiz mümkündür (Ergin 2007: 404).

Temeli şart kipinin şart ifadesine dayanan şartlı birleşik cümlede önce yardımcı cümle, ardından temel cümle gelir. Ki'li birleşik cümle, Farsça asıllı "ki" ekiyle yapılı ve Türkçenin cümle yapısına çok uygun sayılmaz. İç içe birleşik cümle ise bir cümlenin başka bir cümlenin içine girmesi ile oluşur (Ergin 2007: 404-406).

Sıralı cümlelerde birden fazla cümle, virgül ya da noktalı virgülle birbirine bağlanır. Sıralı cümleler, aralarında ortak öge olup olmamasına göre ikiye ayrılır: Bunlar, bağımlı sıralı ve bağımsız sıralı cümlelerdir. Bağımlı sıralı cümlelerde öge ortaklığı mevcutken bağımsız sıralı cümleler arasında öge ortaklığı söz konusu değildir. Fakat her türlü iki cümle arasında mana bütünlüğü bulunur.

Birden fazla cümlenin birbirine bağlaçlarla bağlandığı cümle tipine ise bağlı cümle adı verilir. Bağlı cümlede, bağlaçlar cümle dışı unsur olarak geçer. Bazı kaynaklar, cümlelerin bağlaç ya da noktalama işaretiyle bağlanmasının bir fark oluşturmadığını düşünerek bağlı cümleleri sıralı cümlelerin içerisinde değerlendirir.

Duygu ve düşüncenin anlatılmasını sağlayan; ek, kelime ve kelime gruplarından meydana gelen bir yapı olan cümle, belli bölümlerden oluşur. Öge adı verilen bu bölümler, cümle içerisinde belli görevleri karşılar. Yüklem ve özne cümlenin esas ögesiyken nesne, yer tamlayıcısı ve zarf tümleci yardımcı ögelerdir. Cümlede yer alıp cümlenin herhangi bir ögesi olmayan ama cümlenin anlamına dolaylı olarak katkıda bulunan kelime ya da kelime gruplarına cümle dışı unsur adı verilir.

Yüklem, cümlenin esas ögesi durumundadır. Yüklem, fiil ya da isim soylu bir sözcük olabilir (Korkmaz 2009: 206). Yüklem, temel öge durumundadır. Yüklem gösterdiği kılış, oluş ve hareketi yapan veya durumu üzerine alan ögeye özne denir. Özne, fiil cümlelerinde yargı ya da haberin kendisine yöneltmiş olduğu varlık ya da nesnenin, isim cümlelerinde ise durumundaki varlık ya da nesnenin cümledeki görev ismidir (Dizdaroğlu 1976: 39).

Cümlede kimsenin yani öznenin, dolayısıyla yüklem etkilediği kişiyi veya şeyi temsil eden sözcüğe nesne denir. Nesne cümlenin üçüncü unsuru sayılır (Banguoğlu 2011: 527). Nesne, yalnızca geçişli fiillerin olduğu cümlelerde

bulunabilir. Nesne; “-i” belirtme durum ekini alırsa belirtili nesne, almazsa belirtisiz nesne olur. Yer tamlayıcısı, yüklem bildirdiği işi yer bakımından gösteren cümle unsurudur. Zarf ise fiilin muhtelif şartlarını, durumunu ve zamanını gösteren cümle unsuru olarak geçer (Ergin 2007: 400).

İnceleme

Çalışmada incelenen cümleler; numaralandırılarak, italik olarak ve tırnak işareti içerisinde verilmiştir. Cümleler, teker teker değerlendirilerek cümlenin ögeleri, cümlede yer alan kelime grupları ve cümle özellikleri bakımından sınıflandırılmış ve incelenmiştir. Söz dizimsel tahlil yöntemiyle yapılan incelemede, kelime gruplarına dair çeşitli dil bilgisi kitaplarından görüşlere yer verilmiştir.

1. “İnsanlar köprüden geçmediği zaman

Acaba köprü düşünür mü?

Çamaşır mandalını gözlerinde sallayan meczubun geçtiğini

Üsküdar iskelesinin kanepelerinde güneş banyosu yapanı

Üsküdar kıyılarının ötesindeki

Kastamonu, Sivas, Safranbolu... Erzurum’u”¹

Cümlenin Ögeleri:

düşünür mü: yüklem

köprü: özne

insanlar köprüden geçmediği zaman: zarf tümleci

acaba: zarf tümleci

çamaşır mandalını gözlerinde sallayan meczubun geçtiğini, Üsküdar iskelesinin kanepelerinde güneş banyosu yapanı, Üsküdar kıyılarının ötesindeki Kastamonu, Sivas, Safranbolu... Erzurumu: belirtili nesne

Kelime Grupları:

insanlar köprüden geçmediği zaman: sıfat tamlaması

köprüden geçmediği: sıfat-fiil grubu

çamaşır mandalını gözlerinde sallayan meczubun geçtiğini: sıfat-fiil grubu

çamaşır mandalını gözlerinde sallayan meczup: sıfat tamlaması

çamaşır mandalını gözlerinde sallayan: sıfat-fiil grubu

çamaşır mandalı: belirtisiz isim tamlaması

Üsküdar iskelesinin kanepelerinde güneş banyosu yapanı: sıfat-fiil grubu

¹ Köprü şiiri, Sait Faik Abasıyanık’ın 1953 yılında çıkarttığı ilk ve tek şiir kitabı olan *Şimdi Sevişme Vakti* adlı eserinin 45-50. sayfaları arasında yer almaktadır. Çalışmada, şiire ait bölümler italik olarak tırnak işareti içerisinde gösterilmiştir.

Üsküdar iskelesinin kanapeleri: belirtili isim tamlaması

güneş banyosu: belirtisiz isim tamlaması

Üsküdar kıyılarının ötesindeki Kastamonu, Sivas, Safranbolu... Erzurum: sıfat tamlaması

Üsküdar kıyılarının ötesindeki: aitlik grubu

Bir varlığı vasıflayan veya belirten kelimeye sıfat denir (Banguoğlu 2011: 341). İsmi vasıflayan ya da belirten kelimelerin isimlerle kurdukları kelime gruplarına ise sıfat tamlaması adı verilir. Sıfat tamlamalarında önce sıfat, ardından da isim gelir. Bu şiirde geçen “köprüden geçmediği zaman, çamaşır mandalını gözlerinde allayan meczup, Üsküdar kıyılarının ötesindeki Kastamonu, Sivas, Safranbolu... Erzurum” kelime grupları sıfat tamlamasına örnektir.

Bir sıfat-fiil ve ona bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılardan oluşan sözcük gruplarına sıfat-fiil grubu denir. Bu sözcük grubu, söz dizimi içinde çeşitli görevler üstlenebilir (Karahana 2012: 53). Yukarıda geçen “köprüden geçmediği zaman” kelime grubundaki sıfat-fiilin görevi, sıfattır.

İsimler canlı, cansız tüm varlıkları ve kavramları karşılayan; varlıkların ve kavramların adları olan sözcüklerdir (Ergin 2007: 218). İyelik eki almış bir isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği bir başka isim unsuruyla kurduğu kelime gruplarına isim tamlaması denir (Altun 2011: 42). Belirtili isim tamlamasında tamlayanın sonuna ilgi durumu eki, tamlananın sonuna ise üçüncü şahıs iyelik eki getirilir.(Korkmaz 2009: 271). Şiirde geçen “Üsküdar kıyılarının ötesi” belirtili isim tamlamasına örnektir.

Belirtisiz isim tamlamasında, tamlayan durumundaki isim ek almaz yani yalnız halde bulunur. Sadece tamlanan durumundaki isim, üçüncü şahıs iyelik eki almıştır. Şiirde geçen “güneş banyosu” belirtisiz isim tamlamasına örnektir. Tamlayan durumundaki “güneş” kelimesi herhangi bir ek almazken tamlanan durumundaki “banyosu” kelimesi iyelik eki almıştır.

Aitlik grubu, aitlik eki almış kelime ve ondan önce gelen en az bir kelimeyle kurulan kelime grubudur. Yukarıda geçen “onun yanındaki” kelime grubu aitlik grubuna örnektir.

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından soru anlamlı, yüklem yeri bakımından devrik, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlenin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, zarf tümleci, zarf tümleci ve belirtili nesneden oluşmaktadır. Cümlede; üç sıfat tamlaması, dört sıfat- fiil grubu, iki belirtisiz isim tamlaması, bir belirtili isim tamlaması ve bir tane aitlik grubu olmak üzere toplamda on bir adet kelime grubu vardır.

2. “Burada insanların içinde büyük dürbünler,

Güller gibi açmıştır”.

Cümlelerin Öğeleri:

- açmıştır: yüklem
- büyük dürbünler: özne
- burada insanların içinde: yer tamlayıcısı
- güller gibi: zarf tümleci

Kelime Grupları:

- insanların içi: belirtili isim tamlaması
- büyük dürbünler: sıfat tamlaması
- güller gibi: edat grubu

Tek başlarına manaları bulunmayan ve sadece manalı sözcüklerle kullanılarak ifade kazanıp gramer görevi yapacak duruma gelen kelimelere edat denir (Ergin 2007: 348). Kelime ya da kelime gruplarının sonuna edatların ilave edilmesiyle oluşturulan sözcük gruplarına ise edat grubu ismi verilir. Cümle içerisinde çoğunlukla zarf tümleci görevini üstlenirler (Altun 2011: 19). Edat grubunda edat tek kelimedenden oluşurken isim unsuru kelime ya da kelime grubundan oluşabilir. Şiirin bu bölümünde geçen “güller gibi” kelime grubu, edat grubuna örnektir ve zarf tümleci göreviyle kullanılmıştır.

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, yer tamlayıcısı ve zarf tümlecinden oluşmaktadır. Cümlede; bir sıfat tamlaması, bir belirtili isim tamlaması ve bir tane edat grubu olmak üzere üç adet kelime grubu vardır.

3. *”Yufkacılar burada açarlar, koskocaman oklavalarla
-İçlerindeki hamurdan-
Şeffaf ve titrek memleket rüyalarını.”*

Cümlelerin Öğeleri:

- açarlar: yüklem
- yufkacılar: özne
- burada: yer tamlayıcısı
- koskocaman oklavalarla: zarf tümleci
- içlerindeki hamurdan: yer tamlayıcısı
- şeffaf ve titrek memleket rüyalarını: belirtili nesne

Kelime Grupları:

- koskocaman oklavalarla(+ile): edat grubu
- koskocaman oklavalara: sıfat tamlaması
- içlerindeki hamur: sıfat tamlaması

şeffaf ve titrek memleket rüyaları: sıfat tamlaması

memleket rüyaları: belirtisiz isim tamlaması

şeffaf ve titrek: bağlama grubu

Kelime veya kelime gruplarının arasına bağlaçların getirilmesiyle oluşan sözcük gruplarına bağlama grubu denir (Altun 2011: 18). Yukarıdaki cümlede geçen “şeffaf ve titrek” kelime grubu, bağlama grubuna örnek oluşturur. Bu bağlama grubunda iki isim birbirine ve bağlacıyla bağlanmıştır.

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından devrik, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlenin ögeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, yer tamlayıcısı, zarf tümleci, yer tamlayıcısı ve belirtili nesneden oluşmaktadır. Cümlede; üç sıfat tamlaması, bir belirtisiz isim tamlaması, bir edat grubu ve bir bağlama grubu olmak üzere altı adet kelime grubu vardır.

4. “Al yanaklı, beyaz, kalın şekerciler;

Akide ve bergamutlarını mermer tezgâhlara vurdukları zamanki kasvetsiz hallerini burada kaybeder, burada şairleşirler.”

1. Cümlenin Ögeleri:

kaybeder: yüklem

al yanaklı, beyaz, kalın şekerciler: özne

akide ve bergamutlarını mermer tezgâhlara vurdukları zamanki kasvetsiz hallerini: belirtili nesne

burada: yer tamlayıcısı

1. Cümlenin Kelime Grupları:

al yanaklı, beyaz, kalın şekerciler: sıfat tamlaması

akide ve bergamutlarını mermer tezgâhlara vurdukları zamanki kasvetsiz haller: sıfat tamlaması

akide ve bergamutlarını mermer tezgâhlara vurdukları zamanki: aitlik grubu

akide ve bergamutlarını mermer tezgâhlara vurdukları: sıfat-fiil grubu

mermer tezgahlar: sıfat tamlaması

kasvetsiz haller: sıfat tamlaması

akide ve bergamutlar: bağlama grubu

kaybeder: birleşik fiil

Bir hareketi karşılamak ya da bunu ayrıntılarıyla anlatmak için en az iki kelimenin bir araya gelmesi ile teşekkül eden eylemlere birleşik fiil adı verilir. Birleşik fiiller, bir isim ya da fiilin başka bir yardımcı fiil ile bir araya gelmesiyle oluşur. Tek başına kullanılmayan ya da kullanıldıkları zaman asıl biçimlerini kaybeden kimi isimler, yardımcı fiile bitişik yazılır (Karahana 2012: 74). Yukarıdaki

cümledeki “kaybeder” birleşik fiili buna örnektir. İsim durumunda bulunan “kayıp” kelimesi, “etmek” yardımcı fiiliyle bir araya gelmiş, asıl biçimini koruyamayarak ses düşmesine uğramış, bu sebeple de yardımcı fiile bitişik yazılmıştır.

2. Cümlelerin Öğeleri:

şairleşirler: yüklem

burada: yer tamlayıcısı

2. Cümlelerin Kelime Grupları: -

Bu cümle; yapı bakımından bağımlı, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Birinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, belirtili nesne ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. Birinci cümlede; dört sıfat tamlaması, bir sıfat-fiil grubu, bir aitlik grubu, bir bağlama grubu ve bir birleşik fiil olmak üzere sekiz adet kelime grubu vardır. İkinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. İkinci cümlede kelime grubu yoktur.

5. “Hışirtı ile ve kocaman bıçaklarla kesilen tahan helvalarının kokusu ellerinde

Askerî müzedeki, balmumundan yeniçeri heykelleri gibi, güzel, büyük insanlar

Burada omuz omuza;

Kötü yağlarla yaptıkları börekten şişmanlamış, iyi insanlarla

Dalgıcı seyrederek.”

Cümlelerin Öğeleri:

seyrederek: yüklem

hışirtı ile ve kocaman bıçaklarla kesilen tahan helvalarının kokusu ellerinde askerî müzedeki, balmumundan yeniçeri heykelleri gibi, güzel, büyük insanlar: özne

burada: yer tamlayıcısı

omuz omuza: zarf tümleci

kötü yağlarla yaptıkları börekten şişmanlamış, iyi insanlarla: zarf tümleci

dalgıcı: belirtili nesne

Cümlelerin Kelime Grupları:

hışirtı ile ve kocaman bıçaklarla kesilen tahan helvalarının kokusu ellerinde askerî müzedeki, balmumundan yeniçeri heykelleri gibi, güzel, büyük insanlar: sıfat tamlaması

hışirtı ile ve kocaman bıçaklarla kesilen: sıfat-fiil grubu

tahan helvalarının kokusu: belirtili isim tamlaması

askerî müzedeki, balmumundan yeniçeri heykelleri gibi: edat grubu
askerî müzedeki, balmumundan yeniçeri heykelleri: sıfat tamlaması
balmumundan yeniçeri heykeller: sıfat tamlaması
yeniçeri heykelleri: belirtisiz isim tamlaması
askerî müzedeki: aitlik grubu
güzel, büyük insanlar: sıfat tamlaması
omuz omuza: kısaltma grubu
hışirtı ile: edat grubu
kocaman bıçaklar: sıfat tamlaması
kocaman bıçaklarla(+ile): edat grubu
hışirtı ile ve kocaman bıçaklarla: bağlama grubu
kötü yağlarla yaptıkları börekten şişmanlamış, iyi insanlarla: edat grubu
kötü yağlarla yaptıkları börekten şişmanlamış, iyi insanlar: sıfat tamlaması
kötü yağlarla yaptıkları börekten şişmanlamış: sıfat-fiil grubu
kötü yağlarla(+ile): edat grubu
kötü yağlar: sıfat tamlaması
kötü yağlarla yaptıkları börek: sıfat tamlaması
iyi insanlar: sıfat tamlaması
seyreder: birleşik fiil

Kelime gruplarının ve cümlelerin kısalması, yıpranması sonucu meydana gelen sözcük gruplarına kısaltma grupları denir (Ergin 2007: 396). Yukarıdaki cümlede geçen "omuz omuza" kelime grubu, bahsedilen kısaltma grubuna bir örnektir.

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlenin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, yer tamlayıcısı, zarf tümleci, zarf tümleci ve belirtili nesneden oluşmaktadır. Bu cümlede; dokuz sıfat tamlaması, iki sıfat-fiil grubu, beş edat grubu, bir belirtili isim tamlaması, bir belirtisiz isim tamlaması, bir kısaltma grubu, bir aitlik grubu, bir bağlama grubu ve bir birleşik fiil olmak üzere yirmi iki adet kelime grubu vardır.

6. "Onlar ki küçük parmaklarını birbirine vermişlerdir."

Cümlenin Öğeleri:

vermişlerdir: yüklem
onlar :özne
küçük parmaklarını: belirtili nesne

birbirine: yer tamlayıcısı

ki: cümle dışı unsur

Kelime Grupları:

küçük parmaklar: sıfat tamlaması

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlenin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, belirtili nesne, yer tamlayıcısı ve cümle dışı unsurdan oluşmaktadır. Cümlede kelime grubu olarak sadece bir adet sıfat tamlaması bulunmaktadır.

7. *“Onlar ki, sarı elbiselerinin içinde*

Kazsız köyün sıcak gecelerini

Kırağılı ve zelzeleleri, feyezanları ve harpleri görmüşlerdir;

Onlar ki yağsız ve köpüklü ayranlar içmiş, taşlı bulgur pilavı yemişlerdir;

Küçük parmaklarını birbirine vererek...

Bazan birdenbire sarası tutup düşerek...”

1. Cümlenin Öğeleri:

görmüşlerdir: yüklem

onlar: özne

sarı elbiselerinin içinde: yer tamlayıcısı

kazsız köyün sıcak gecelerini, kırağılı ve zelzeleleri, feyezanları ve harpleri: belirtili nesne

ki: cümle dışı unsur

1. Cümlenin Kelime Grupları:

sarı elbiselerinin içi: belirtili isim tamlaması

sarı elbiseler: sıfat tamlaması

kazsız köyün sıcak geceleri: belirtili isim tamlaması

kazsız köy: sıfat tamlaması

sıcak geceler: sıfat tamlaması

kırağılı ve zelzeleleri: bağlama grubu

feyezanları ve harpleri: bağlama grubu

Belirtili isim tamlamasında bazen tamlayan ya da tamlanan sıfat olabilir. Bu bölümde geçen “kazsız köyün sıcak gecelerini” isim tamlamasında tamlayan durumundaki “köyün” kelimesi “kazsız” sıfatını, tamlanan durumundaki “geceleleri” kelimesi “sıcak” sıfatını almıştır.

2. Cümlenin Öğeleri:

içmiş: yüklem

onlar: özne

yağsız ve köpüklü ayranlar: belirtisiz nesne

ki: cümle dışı unsur

2. Cümlelerin Kelime Grupları:

yağsız ve köpüklü ayranlar: sıfat tamlaması

yağsız ve köpüklü: bağlama grubu

3. Cümlelerin Öğeleri:

yemişlerdir: yüklem

taşlı bulgur pilavı: belirtisiz nesne

küçük parmaklarını birbirine vererek bazan birdenbire sarası tutup düşerek:
zarf tümleci

3. Cümlelerin Kelime Grupları:

taşlı bulgur pilavı: sıfat tamlaması

bulgur pilavı: belirtisiz isim tamlaması

küçük parmaklar: sıfat tamlaması

küçük parmaklarını birbirine vererek: zarf-fiil grubu

bazan birdenbire sarası tutup düşerek: zarf-fiil grubu

Bir zarf-fiil ve bu zarf fiile bağlı tamlayıcı ya da tamlayıcılardan meydana gelen sözcük grubuna zarf-fiil grubu denir (Karahan 2012: 57). Şiirin yukarıdaki bölümünde geçen “küçük parmaklarını birbirine vererek” ve “bazan birdenbire sarası tutup düşerek” kelime grupları, zarf-fiil grubuna örnektir ve bu kelime grupları cümle içerisinde zarf tümleci göreviyle kullanılmıştır.

Bu cümle; yapı bakımından bağımlı sıralı, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından devrik, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Birinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, yer tamlayıcısı, belirtili nesne ve cümle dışı unsurdan oluşmaktadır. Birinci cümlede; üç sıfat tamlaması, iki belirtili isim tamlaması, iki bağlama grubu olmak üzere yedi adet kelime grubu vardır. İkinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, belirtisiz nesne ve cümle dışı unsurdan oluşmaktadır. İkinci cümlede; bir sıfat tamlaması ve bir bağlama grubu olmak üzere iki adet kelime grubu vardır. Üçüncü cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, belirtisiz nesne ve zarf tümlecinden oluşmaktadır. Üçüncü cümlede; iki sıfat tamlaması, bir belirtisiz isim tamlaması, iki zarf-fiil grubu olmak üzere beş adet kelime grubu vardır.

8. “Nereden gelir, nereye giderler

Küçük parmaklarını birbirine vererek?”

1. Cümlelerin Öğeleri:

gelir: yüklem

(onlar): özne

nereden: yer tamlayıcısı

1. Cümlelerin Kelime Grupları: -

2. Cümlelerin Öğeleri:

giderler: yüklem

nereye: yer tamlayıcısı

küçük parmaklarını birbirine vererek: zarf tümleci

2. Cümlelerin Kelime Grupları:

küçük parmaklarını birbirine vererek: zarf-fiil grubu

küçük parmaklar: sıfat tamlaması

Bu cümle; yapı bakımından bağımlı sıralı, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından devrik, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Birinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. Birinci cümlede herhangi bir kelime grubu bulunmamaktadır. İkinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, yer tamlayıcısı ve zarf tümlecinden oluşmaktadır. İkinci cümlede; bir sıfat tamlaması ve bir zarf-fiil grubu olmak üzere iki adet kelime grubu vardır.

9. “*Bunlardır köprünün sairfilmenamları*”

Cümlelerin Öğeleri:

bunlardır: yüklem

köprünün sairfilmenamları: özne

Cümlelerin Kelime Grupları:

köprünün sairfilmenamları: belirtili isim tamlaması

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından devrik, yüklem türü bakımından ise bir isim cümlesidir. Bu cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem ve öznenen oluşmaktadır. Cümlede kelime grubu olarak sadece bir belirtili isim tamlaması bulunmaktadır.

10. “*Hepsi yirmişer, otuzar yaşında ihtiyar rüyaları görmüş;*

Aşağıda İstanbul bıçkınlarının söğüştiği sandallarda,

Balıkçıların torik yakaladığına -onlardan daha çok memnun;

Çifti altmış paraya satılan bayat simitlerden hoşlanırlar.”

1. Cümlelerin Öğeleri:

görmüş: yüklem

hepsi: özne

yirmişer, otuzar yaşında: zarf tümleci

ihtiyar rüyaları: belirtisiz nesne

1. Cümlelerin Kelime Grupları:

yirmişer, otuzar yaş: sıfat tamlaması

ihtiyar rüyaları: belirtisiz isim tamlaması

2. Cümlelerin Ögeleri:

memnun(dur): yüklem

onlardan daha çok: zarf tümleci

aşağıda İstanbul bıçkınlarının söğüştüğü sandallarda: yer tamlayıcısı

balıkçıların torik yakaladığına: yer tamlayıcısı

2. Cümlelerin Kelime Grupları:

İstanbul bıçkınlarının söğüştüğü sandallar: sıfat tamlaması

İstanbul bıçkınlarının söğüştüğü: sıfat-fiil grubu

İstanbul bıçkınları: belirtisiz isim tamlaması

balıkçıların torik yakaladığına: sıfat-fiil grubu

3. Cümlelerin Ögeleri:

hoşlanırlar: yüklem

çifti altmış paraya satılan bayat simitlerden: yer tamlayıcısı

3. Cümlelerin Kelime Grupları:

çifti altmış paraya satılan bayat simitler: sıfat tamlaması

çifti altmış paraya satılan: sıfat-fiil grubu

bayat simitler: sıfat tamlaması

altmış para: sıfat tamlaması

Bu cümle; bağımlı sıralı, olumlu ve kurallı bir cümledir. 1. ve 3. cümle fiil, 2. cümle isim cümlesidir. Birinci cümle; cümlelerin ögeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, zarf tümleci ve belirtisiz nesneden oluşmaktadır. Birinci cümlede; bir sıfat tamlaması ve bir belirtisiz isim tamlaması olmak üzere iki adet kelime grubu vardır. İkinci cümle; cümlelerin ögeleri açısından incelendiğinde yüklem, zarf tümleci, yer tamlayıcısı ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. İkinci cümlede; bir sıfat tamlaması, iki sıfat-fiil grubu ve bir belirtisiz isim tamlaması olmak üzere dört kelime grubu vardır. Üçüncü cümle; cümlelerin ögeleri açısından incelendiğinde yüklem ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. Üçüncü cümlede; üç sıfat tamlaması, bir sıfat-fiil grubu olmak üzere dört adet kelime grubu vardır.

11. “Onlarda her şey derin uykudadır

Kahramanlık, dostluk, sevgi ve müsamaha...

Bütün lüzumlar ve lâzımlar.”

Cümlenin Öğeleri:

derin uykudadır: yüklem

her şey: özne

onlarda: yer tamlayıcısı

kahramanlık, dostluk, sevgi ve müsamaha...Bütün lüzumlar ve lazımlar:
cümle dışı unsur

Cümlenin Kelime Grupları:

her şey: sıfat tamlaması

derin uyku: sıfat tamlaması

bütün lüzumlar ve lâzımlar: sıfat tamlaması

sevgi ve müsamaha: bağlama grubu

lüzumlar ve lâzımlar: bağlama grubu

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından devrik, yüklem türü bakımından ise bir isim cümlesidir. Bu cümle; cümlenin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, yer tamlayıcısı ve cümle dışı unsurdan oluşmaktadır. Cümlede üç sıfat tamlaması ve iki bağlama grubu olmak üzere beş kelime grubu bulunmaktadır.

12. *“Şu ensesi dümdüz ustura ile alınmış*

Saçları arkaya taranmış,

Bol elbiseli, altın bakışlı, sarışın uzun bacaklı adam

Kimdir biliyor musunuz?”

1. Cümlenin Öğeleri:

kimdir: yüklem

şu ensesi dümdüz ustura ile alınmış, saçları arkaya taranmış, bol elbiseli, altın bakışlı, sarışın uzun bacaklı adam: özne

1. Cümlenin Kelime Grupları:

şu ensesi dümdüz ustura ile alınmış, saçları arkaya taranmış, bol elbiseli, altın bakışlı, sarışın uzun bacaklı adam: sıfat tamlaması

ustura ile: edat grubu

ensesi dümdüz ustura ile alınmış: sıfat-fiil grubu

saçları arkaya taranmış: sıfat-fiil grubu

2. Cümlenin Öğeleri:

biliyor musunuz: yüklem

(siz) : özne

2. Cümlenin Kelime Grupları: -

Bu cümle; bağımsız sıralı, olumlu ve kurallı bir cümledir. 1. cümle isim, 2. cümle fiil cümlesidir. Birinci cümle; cümlenin ögeleri açısından incelendiğinde yüklem ve öznenen oluşmaktadır. Birinci cümlede; bir sıfat tamlaması, iki sıfat-fiil grubu ve bir edat grubu olmak üzere dört adet kelime grubu vardır. İkinci cümle; cümlenin ögeleri açısından incelendiğinde yüklem ve öznenen oluşmaktadır. İkinci cümlede herhangi bir kelime grubu bulunmamaktadır.

13. "*Onu köprüden başka, bir de eski polisler tanır:*"

Cümlenin Ögeleri:

tanır: yüklem

eski polisler: özne

onu: belirtili nesne

köprüden başka bir de: zarf tümleci

Cümlenin Kelime Grupları:

köprüden başka: edat grubu

eski polisler: sıfat tamlaması

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlenin ögeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, belirtili nesne ve zarf tümlecinden oluşmaktadır. Cümlede; bir sıfat tamlaması ve bir edat grubu olmak üzere iki adet kelime grubu vardır.

14. "*—Ulan sen yine burada mısın? Derler.*"

Cümlenin Ögeleri:

derler: yüklem

(onlar):özne

ulan sen yine burada mısın: belirtisiz nesne

Cümlenin Kelime Grupları: -

Bu cümle; yapı bakımından iç içe birleşik, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlenin ögeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne ve belirtisiz nesnenen oluşmaktadır. Cümlede herhangi bir kelime grubu bulunmamaktadır.

15. "*Omuzlarını kısar, ellerini cebinden çıkarır.*"

1. Cümlenin Ögeleri:

kısar: yüklem

(o): özne

omuzlarını: belirtili nesne

1. Cümlenin Kelime Grupları: -

2. Cümlenin Ögeleri:

çıkartır: yüklem
ellerini: belirtili nesne
cebinden: yer tamlayıcısı

2. Cümlelerin Kelime Grupları: –

Bu cümle; yapı bakımından bağımlı sıralı, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Birinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne ve belirtili nesneden oluşmaktadır. Birinci cümlede herhangi bir kelime grubu bulunmamaktadır. İkinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, belirtili nesne ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. İkinci cümlede herhangi bir kelime grubu bulunmamaktadır.

16. “*Atar ağzından sigarasını*”

Cümlelerin Öğeleri:

atar: yüklem
(o): özne
ağzından: yer tamlayıcısı
sigarasını: belirtili nesne

Cümlelerin Kelime Grupları: –

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından devrik, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, yer tamlayıcısı ve belirtili nesneden oluşmaktadır. Cümlede herhangi bir kelime grubu bulunmamaktadır.

17. “—*Gidiyoruz be mâvin ağabey, der.*”

Cümlelerin Öğeleri:

der: yüklem
(o): özne
gidiyoruz be mâvin ağabey: belirtisiz nesne

Cümlelerin Kelime Grupları:

mâvin ağabey: unvan grubu

Bir şahıs adı ve bir unvan ya da akrabalık bildiren isimden oluşan sözcük grubuna unvan grubu denir (Karahan 2012: 68). Şiirde geçen “mâvin ağabey” unvan grubuna örnektir.

Bu cümle; yapı bakımından iç içe birleşik, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne ve belirtisiz nesneden oluşmaktadır. Cümlede kelime grubu olarak bir adet unvan grubu bulunmaktadır.

18. “*Bu meşhur yankesici, Yedikuleli İstavrodur*”

Ve hoş çocuktur.”

1. Cümlenin Öğeleri:

Yedikuleli İstavrodur: yüklem

bu meşhur yankesici: özne

1. Cümlenin Kelime Grupları:

Yedikuleli İstavro: sıfat tamlaması

bu meşhur yankesici: sıfat tamlaması

2. Cümlenin Öğeleri:

hoş çocuktur: yüklem

ve: cümle dışı unsur

2. Cümlenin Kelime Grupları:

hoş çocuk: sıfat tamlaması

Bu cümle; yapı bakımından bağlı, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir isim cümlesidir. Birinci cümle; cümlenin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem ve öznenen oluşmaktadır. Birinci cümlede kelime grubu olarak iki sıfat tamlaması bulunmaktadır. İkinci cümle; cümlenin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem ve cümle dışı unsurdan oluşmaktadır. İkinci cümlede kelime grubu olarak bir sıfat tamlaması bulunmaktadır.

19. *“Bir başkası gece saat ondan sonra vapurları ve ışıkları seyreder, güler.”*

1. Cümlenin Öğeleri:

seyreder: yüklem

bir başkası: özne

gece saat ondan sonra: zarf tümleci

vapurları ve ışıkları: belirtili nesne

1. Cümlenin Kelime Grupları:

bir başkası: sıfat tamlaması

gece saat ondan sonra: edat grubu

vapurları ve ışıkları: bağlama grubu

seyreder: birleşik fiil

2. Cümlenin Öğeleri:

güler: yüklem

2. Cümlenin Kelime Grupları: -

Bu cümle; yapı bakımından bağımlı sıralı, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir.

Birinci cümle; cümlenin ögeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, zarf tümleci ve belirtili nesneden oluşmaktadır. Birinci cümlede; bir sıfat tamlaması, bir edat grubu, bir bağlama grubu ve bir birleşik fiil olmak üzere dört adet kelime grubu vardır. İkinci cümle; cümlenin ögeleri açısından incelendiğinde sadece yüklemden oluşmaktadır. İkinci cümlede herhangi bir kelime grubu bulunmamaktadır.

20. “Ah ona bir bilet alan olsa dünyayı dolaşmak işten değil”

Cümlenin Ögeleri:

işten değil: yüklem
dünyayı dolaşmak: özne
ona bir bilet alan olsa: zarf tümleci
ah: cümle dışı unsur

Cümlenin Kelime Grupları:

bir bilet: sıfat tamlaması
bir bilet alan: sıfat-fiil grubu
bir bilet alan olsa: birleşik fiil
dünyayı dolaşmak: isim-fiil grubu

Bir ad ve onu anlam bakımından tamamlayan bir isim fiilden oluşan kelime grubuna isim-fiil grubu denir. Yukarıda geçen “dünyayı dolaşmak” isim-fiil grubuna örnektir. “dünyayı” adı, “dolaşmak” isim-fiili ile bir araya gelerek isim-fiil grubunu oluşturmuştur.

Bu cümle; yapı bakımından şartlı birleşik, anlam bakımından olumsuz anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir isim cümlesidir. Bu cümle; cümlenin ögeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, zarf tümleci ve cümle dışı unsurdan oluşmaktadır. Cümlede; bir sıfat tamlaması, bir sıfat-fiil grubu, bir birleşik fiil ve bir isim-fiil grubu olmak üzere dört kelime grubu bulunmaktadır.

21. “Onun yanındaki gitmemeyi, gitmek isteyerek düşünmekte

Yalnız bu sonuncuda her şey yalancı, hülya, ve melânkolidir.”

1. Cümlenin Ögeleri:

düşünmekte(dir): yüklem
onun yanındaki: özne
gitmemeyi: belirtili nesne
gitmek isteyerek: zarf tümleci

1. Cümlenin Kelime Grupları:

onun yanındaki: aitlik grubu
gitmek isteyerek: zarf-fiil grubu

2. Cümlenin Ögeleri:

yalancı, hülya ve melânkolidir: yüklem

her şey: özne

bu sonucuda: yer tamlayıcısı

yalnız: cümle dışı unsur

2. Cümlelerin Kelime Grupları:

bu sonuncu: sıfat tamlaması

her şey: sıfat tamlaması

hülya ve melânkoli: bağlama grubu

Bu cümle; yapı bakımından bağlı, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir isim cümlesidir. Birinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, belirtili nesne ve zarf tümlecinden oluşmaktadır. Birinci cümlede; bir aitlik grubu ve bir zarf-fiil grubu olmak üzere iki adet kelime grubu bulunmaktadır. İkinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, yer tamlayıcısı ve cümle dışı unsurdan oluşmaktadır. İkinci cümlede, iki sıfat tamlaması ve bir bağlama grubu olmak üzere üç kelime grubu bulunmaktadır.

22. “Her kim ki bir arkadaş bulmak için dolanmakta ise

Ondan çekinmeli..”

Cümlelerin Öğeleri:

çekinmeli: yüklem

(o): özne

her kim ki bir arkadaş bulmak için dolanmakta ise: zarf tümleci

ondan: yer tamlayıcısı

Cümlelerin Kelime Grupları:

her kim: sıfat tamlaması

bir arkadaş bulmak için: edat grubu

bir arkadaş bulmak: isim-fiil grubu

bir arkadaş: sıfat tamlaması

Bu cümle; yapı bakımından şartlı birleşik, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, zarf tümleci ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. Cümlede; iki sıfat tamlaması, bir edat grubu ve bir isim-fiil grubu olmak üzere dört adet kelime grubu bulunmaktadır.

23. “Köprüde arkadaş olunmaz;

Köprüden seyredilir.”

1. Cümlelerin Öğeleri:

arkadaş olunmaz: yüklem

köprüde: yer tamlayıcısı

1. Cümlelerin Kelime Grupları:

arkadaş olunmaz: birleşik fiil

2. Cümlelerin Öğeleri:

seyredilir: yüklem

(o): özne

köprüden: yer tamlayıcısı

2. Cümlelerin Kelime Grupları: -

seyredilir: birleşik fiil

Bu cümle; bağımsız sıralı, kurallı bir fiil cümlesidir. Birinci cümle olumsuz, ikinci cümle olumludur. Birinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. Birinci cümlede kelime grubu olarak bir birleşik fiil bulunmaktadır. İkinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. İkinci cümlede kelime grubu olarak bir birleşik fiil bulunmaktadır.

Sonuç

Serbest ölçüyle yazılan ve Galata Köprüsü'ne dair çeşitli insan manzaraları sunan Köprü şiirinde 23 cümle bulunmaktadır. Bu çalışmada bulunan 23 cümle; öğeleri, çeşitleri ve kelime grupları bakımından incelenmiştir. Bu cümlelerin bazıları basit, bazıları şartlı birleşik, bazıları iç içe birleşik, bazıları bağımlı sıralı, bazıları bağımsız sıralı ve bazıları ise bağlı cümlelerden oluşmaktadır.

Şiirdeki 23 cümle yapı bakımından incelendiğinde 9 basit, 2 şartlı birleşik, 2 iç içe birleşik, 2 bağlı, 6 bağımlı sıralı, 2 bağımsız sıralı cümle kullanıldığı görülür. Yüklem türüne göre şiirde 18 fiil, 7 isim cümlesi bulunmaktadır. Yüklem bulunduğu yere göre 7 devrik, 16 kurallı cümle vardır. Anlamına göre; 21 olumlu, 2 olumsuz ve 1 soru anlamlı cümle kullanılmıştır. Yaşama arzusuyla yüklü olan sanatçı, olumlu cümleleri kullanmayı tercih etmiştir.

23 cümlede, 10'u kelime grubundan olmak üzere toplamda 35 yüklem bulunmaktadır. 23 cümlede 26 özne bulunmaktadır. 26 öznenin 12 tanesi kelime grubundan oluşurken 8 tanesi gizli öznedir. Şiirde geçen 20 yer tamlayıcısının 7'si kelime grubundan meydana gelmiştir. Şiirdeki 15 zarf tümlecinin 14'ü kelime grubudur. 12 belirtili nesnenin 6'sı, 5 belirtisiz nesnenin ise 3'ü kelime grubundan oluşmaktadır. 6 cümle dışı ögenin 1 tanesi kelime grubudur.

Şiirin 23 cümlesinde 112 adet kelime grubu mevcuttur. Mevcut olan 112 kelime grubunun 47'si sıfat tamlaması, 11'i edat grubu, 7'si belirtisiz isim tamlaması, 6'sı belirtili isim tamlaması, 13'ü sıfat-fiil grubu, 10'u bağlama grubu, 1'i kısaltma grubu, 1'i unvan grubu, 4'ü aitlik grubu, 6'sı, birleşik fiil, 4'ü zarf-fiil grubu, 2 tanesi de isim-fiil grubudur.

Görüldüğü üzere şair, kelime gruplarından sıklıkla faydalanmıştır. Özellikle de sıfat tamlamaları ve sıfat-fiil gruplarından faydalanarak betimleyici anlatımını

güçlendirmiş ve kelimelerle manzara resmi çizmiştir. Böylece şiirin anlamını pekiştirmiş, ifadesini arttırmış ve kuvvetlendirmiştir.

Kaynakça

- Abasıyanık, Sait Faik (1988). *Şimdi Sevişme Vakti*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Abasıyanık, Sait Faik (2001). *Sarıncı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Abasıyanık, Sait Faik (2003). *Karganı Bağışla*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Abasıyanık, Sait Faik (2009). *Bütün Eserleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Abasıyanık, Sait Faik (2016). *Alemdağ'da Var Bir Yılan*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Alangu, Tahir (1956). Sait Faik İçin. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Altun, Mustafa (2011). *Türkçede Kelime Grupları Çözümlemeleri-Türk Romanlarından Örneklerle*. İstanbul: MVT Yayıncılık.
- Banguoğlu, Tahsin (2011). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Dizdaroğlu, Hikmet (1976). *Tümce Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Enginün, İnci (2005). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Ergin, Muharrem (2007). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayıncılık.
- Kaplan, Mehmet (2009). *Şiir Tahlilleri 2: Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karahan, Leyla (1999). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Kudret, Cevdet (1990). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman III*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Necatigil, Behçet (1985). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Özkan, Abdurrahman-Aşçı, Ufuk Deniz vd. (2016). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. Konya: Palet Yayınları.
- Topaloğlu, Ahmet (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2008). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Yalçın, Murat (2001). *Abasıyanık, Sait Faik. Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçıları Ansiklopedisi (I, 1. Baskı, s. 5)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.